

УДК 378.61

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2024-1.05>

Ірина БРЮХОВЕЦЬКА

кандидат хімічних наук, доцент,

доцент кафедри біології та хімії факультету здоров'я людини

та природничих наук,

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

irynabruhovetski@gmail.com

ORCID: 0009-0004-6694-4570

Леся ВИСОЧАН

доктор педагогічних наук,

професор кафедри початкової освіти,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

vysochan.lesia@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8978-5005

Лідія ЧЕРЕДНИК

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри педагогіки

гуманітарно-педагогічного факультету,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

lidiya2772@i.ua

ORCID: 0000-0002-1006-1363

ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА

Анотація. *Мета статті* полягає в аналізі поняття «післядипломна освіта», визначенні її місця у професійному зростанні педагога. **Методологія** дослідження ґрунтується на методологічних принципах, що базуються на якісному та кількісному аналізі даних, інтерпретації теоретичних концепцій і емпіричних досліджень. Дослідження використовує комбінацію наукових підходів, таких як аналіз літературних джерел, емпіричні дослідження, опитування, спостереження та інші методи, для ретельного вивчення ролі та впливу післядипломної освіти на професійне зростання педагога. **Наукова новизна** даного дослідження полягає у розкритті нових аспектів взаємозв'язку між післядипломною освітою та професійним зростанням педагога, що доповнює наявні знання і відкриває нові можливості для подальших досліджень у цій сфері. **Висновки.** У процесі дослідження встановлено, що завдяки післядипломній освіті педагоги отримують можливість поглибити свої знання та навички в конкретних сферах, оновити свої методи та підходи до навчання, а також використовувати сучасні технології в освітньому процесі. Це сприяє підвищенню якості освіти та поліпшує результативність професійної діяльності педагогів. Зазначено, що законодавство України визнає безперервний професійний розвиток педагогічних працівників як важливий процес, спрямований на постійне навчання та підтримку або поліпшення професійних навичок. Це означає, що педагоги мають можливість отримувати нові знання, вдосконалювати свої навички та вміння після отримання вищої або післядипломної освіти. З урахуванням сказаного варто зазначити, що безперервний професійний розвиток є важливим для педагогів, оскільки сучасне освітнє середовище постійно змінюється і педагоги повинні залишатися в курсі новітніх педагогічних підходів, методик та технологій. Цей процес дає змогу педагогам підтримувати високі стандарти професійної діяльності, а також розвивати свою кар'єру та впроваджувати інновації в освітній процес.

Ключові слова: післядипломна освіта, якість освіти, педагоги, інновації, освітнє середовище, професійне зростання.

Iryna BRIUKHOVETSKA

*Candidate of Chemical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Biology and Chemistry,
Faculty of Human Health and Natural Sciences,
Drohobych State Pedagogical Ivan Franko State Pedagogical University
irynabruhovecki@gmail.com
ORCID: 0009-0004-6694-4570*

Lesia VYSOCHAN

*Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor of the Department of Primary Education,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
vysochan.lesia@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8978-5005*

Lidiia CHEREDNYK

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Pedagogy
of the Faculty of Humanities and Pedagogy,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
lidiya2772@i.ua
ORCID: 0000-0002-1006-1363*

POSTGRADUATE EDUCATION AS A DETERMINING FACTOR IN THE PROFESSIONAL GROWTH OF A TEACHER

Abstract. *The purpose of the article is to analyse the concept of "postgraduate education"; to determine its place in the professional development of a teacher. The methodology of the study is based on methodological principles based on qualitative and quantitative data analysis, interpretation of theoretical concepts and empirical research. The study uses a combination of scientific approaches, such as literature analysis, empirical research, surveys, observations and other methods to thoroughly examine the role and impact of postgraduate education on teacher professional development. The scientific novelty of this study is to reveal new aspects of the relationship between postgraduate education and teacher professional development, which complements existing knowledge and opens up new opportunities for further research in this area. Conclusions.* *The study found that through postgraduate education, teachers have the opportunity to deepen their knowledge and skills in specific areas, update their methods and approaches to teaching, and use modern technologies in the educational process. This contributes to the quality of education and improves the effectiveness of teachers' professional activities. It is noted that the legislation of Ukraine recognises the continuous professional development of teachers as an important process aimed at continuous learning and maintaining or improving professional skills. This means that teachers have the opportunity to acquire new knowledge, improve their skills and abilities after receiving higher or postgraduate education. With this in mind, it is worth noting that continuing professional development is important for teachers, as the modern educational environment is constantly changing and teachers need to stay up to date with the latest pedagogical approaches, methodologies and technologies. This process allows teachers to maintain high standards of professional activity, as well as to develop their careers and introduce innovations into the educational process.*

Key words: *postgraduate education, quality of education, teachers, innovations, educational environment, professional growth.*

Постановка проблеми. Сучасний світ вимагає від людини готовності до постійних змін, що відображається у вимогах до освіти. Для успішної адаптації до цього змінного середовища освіта сама повинна бути змінною та інноваційною, зокрема повинна передбачати оновлення навчальних програм, включення нових дисциплін та тем, що відповідають сучасним викликам, таким як цифрова гра-

мотність, глобальне громадянство та сталість. Шлях професійного розвитку педагога є поступовим і складним процесом. Він може бути різноманітним і включати різні етапи, які можуть змінюватися залежно від конкретних обставин і власних потреб: отримання педагогічної освіти, проходження стажування, підготовка до роботи і здобувачами, підвищення кваліфікації тощо. Модернізація системи післядиплом-

ної педагогічної освіти є критично важливою, оскільки сучасний педагог потребує нових підходів та знань для успішної роботи в сучасному освітньому середовищі, зокрема повинен мати доступ до актуальних наукових досліджень та методичних матеріалів, які враховують сучасні тенденції в освіті та педагогіці; отримувати навички використання сучасних технологій в освітньому процесі, що включає у себе не лише технічні аспекти, а й розуміння того, як технології можуть підтримати навчання та сприяти розвитку здобувачів освіти.

Аналіз наукових досліджень. У системі післядипломної педагогічної освіти питання проблеми професійного розвитку освітян розглядали В. Вітюк, І. Воротникова, Н. Бібік, С. Змеєв, І. Зязюн, В. Кремень, Л. Набока, В. Олійник, Л. Оліфіра, О. Потеха, Н. Протасова, Т. Сорочан, М. Романенко.

Зокрема, у монографії вітчизняних науковців В. П. Андрущенко, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя «Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз» зазначається: «Людство вступає у час постійних змін. Здатність сприймати зміни і творити їх – це найважливіша характеристика способу життя людини у ХХ ст. Ми маємо готувати людину, здатну до сприйняття і творення змін, аби вона відчула, зрозуміла, сприйняла оту інноваційність у суспільстві. Ми увійшли в період, коли зміна ідей, технологій, знань відбувається швидше, ніж зміна поколінь. І це зумовлює нові завдання [1, с. 19–20].

Можна відзначити в умовах сьогодення зростаючу увагу до післядипломної педагогічної освіти в Україні та визнання її значення для професійного розвитку викладачів, педагогів та науково-педагогічних працівників.

Мета статті. Проаналізувати поняття «післядипломна освіта»; визначити її місце у професійному зростанні педагога. Із мети виникає завдання – здійснити моніторинг стану професійного розвитку педагогічних працівників ЗВО у післядипломній педагогічній освіті.

Основна частина дослідження. Адаптація української післядипломної освіти до європейського і світового освітніх просторів є складним і тривалим процесом, який вимагає спільних зусиль багатьох сторін. Високий рівень професіоналізму педагогічних кадрів, що працюють у сфері післядипломної освіти, є важливим чинником успішної

адаптації, адже вони повинні мати знання, навички та вміння, які відповідають сучасним вимогам і стандартам як українських, так і міжнародних освітніх систем. Педагогічні кадри повинні мати позитивну мотивацію для вдосконалення своєї роботи та активної участі у процесі адаптації, що може бути досягнуто за допомогою стимулюючих систем навчання, підтримки участі у міжнародних програмах обміну та співпраці, а також заохочення до постійного самовдосконалення; мати можливість для самореалізації у процесі навчання та професійного зростання, що включає у себе можливість вибору інноваційних методів навчання, участь у дослідницьких проєктах та програмах, спрямованих на розвиток креативності та інновацій. Варто відзначити, що період незалежності України призвів до значних трансформацій у системі післядипломної педагогічної освіти. Відзначається динамічний розвиток установ, що займаються підготовкою та підвищенням кваліфікації педагогічних кадрів. Зміни також стосуються організаційних аспектів, таких як управління та фінансування, а також суттєве оновлення у змісті та методиках навчання, а впровадження сучасних технологій навчання та використання інноваційних підходів стали невід'ємною частиною післядипломної педагогічної освіти. Згідно із Законом України «Про освіту», безперервний професійний розвиток педагогічних працівників розглядається як процес навчання та вдосконалення професійних навичок фахівців після отримання вищої або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцям підтримувати або покращувати стандарти своєї професійної діяльності та продовжувати професійну діяльність [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що система післядипломної педагогічної освіти понад півстоліття традиційно виконувала три взаємопов'язані функції: компенсаторну (ліквідація прогалів у базовій педагогічній освіті); адаптивну (оперативна переорієнтація на зміни в освітній галузі та суспільному житті); розвивальну (підвищення загальнокультурного розвитку, збагачення науковими знаннями, задоволення пізнавальних інтересів та професійних потреб педагогів) [2].

Проаналізувавши низку наукових досліджень, можна стверджувати, що післядипломна освіта визначається як ключовий елемент для професійного розвитку педагога, проте існує деякі нюанси, які можна врахувати [1; 6]:

– Глибше розуміння предметної сфери. Післядипломна освіта дає змогу педагогам поглибити свої знання та розуміння у конкретній предметній сфері або спеціалізації. Це допомагає їм краще володіти матеріалом та передавати його студентам.

– Оновлення знань та навичок. Післядипломна освіта дає змогу педагогам оновлювати свої знання та навички згідно з новітніми тенденціями, методиками та технологіями в галузі освіти.

– Розвиток педагогічних навичок, що надає можливість розвитку педагогічних навичок, таких як планування аудиторних занять, семінарів, практично-лабораторних комплексів, оцінювання здобувачів, ефективне управління аудиторією та стимулювання до навчання.

– Спеціалізація та професійний розвиток. Післядипломна освіта дає змогу педагогам спеціалізуватися у конкретній галузі освіти або розширювати свої професійні можливості, що може впливати на їхній кар'єрний розвиток.

– Стимулювання самовдосконалення. Залучення до післядипломної освіти стимулює педагогів до постійного самовдосконалення та вдосконалення своєї практики.

Проаналізувавши наукові дослідження [6; 4; 2], можна стверджувати, що диференціація індивідуальної роботи з педагогами стає усе більш важливою у сучасній післядипломній педагогічній освіті. Це відбувається через деякі ключові тенденції та потреби:

– Різноманітність освітніх потреб, адже педагоги мають різні рівні досвіду, потреби та інтереси. Деякі можуть потребувати додаткової підтримки у використанні новітніх технологій, тоді як інші можуть шукати спеціалізовану підготовку з певних методик або педагогічних підходів.

– Гнучкість у навчальних програмах. Сучасні післядипломні програми педагогічної освіти все частіше стають більш гнучкими й адаптивними до потреб конкретних груп педагогів, що дає змогу враховувати індивідуальні особливості і потреби учасників програми.

– Зростання використання технологій, адже з упровадженням технологій в освітній процес зростає потреба у спеціалізованій підготовці для педагогів. Диференційована підтримка може бути спрямована на підвищення медіаграмотності, використання відкритих освітніх ресурсів, упровадження онлайн-навчання, віртуальної та доповненої реальності тощо.

– Індивідуалізація та адаптивність освітнього процесу. Диференційована робота з педагогами дає змогу враховувати їхні потреби, інтереси та рівень підготовки, що сприяє більш ефективному професійному зростанню і розвитку.

Із метою встановлення, чи забезпечує післядипломна освіта підвищення професійного зростання педагога, авторами було проведено опитування, у якому взяли участь 206 педагогів, викладачів та науково-педагогічних працівників віком 24–71 рік, із яких 67,35% жінок та 33,65% чоловіків.

На запитання: «Як часто ви проходите курси підвищення кваліфікації?» відповіді респондентів розподілилися так (рис. 1):

- Частіше ніж один раз на рік (45%).
- Раз на два роки (15%).
- Раз на три роки (10%).
- Рідше (5%).

Як часто ви проходите курси підвищення кваліфікації?

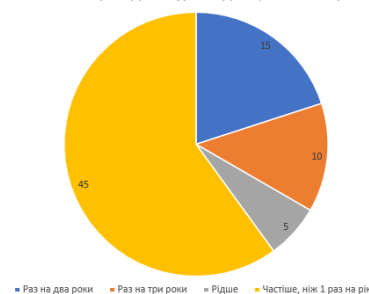

Рис. 1. Відповіді респондентів

На запитання: «Які теми курсів підвищення кваліфікації вам найбільше цікаві?» респонденти відповіли так:

- Інноваційні методи навчання (35%).
- Використання ІКТ в освіті (40%).
- Інклюзивна освіта (20%).
- Психологія спілкування (15%).

Як часто ви проходите курси підвищення кваліфікації?

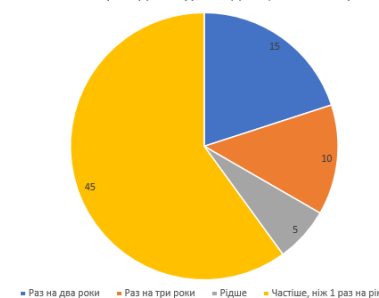

Рис. 2. Відповіді респондентів

Рис. 3. Відповіді респондентів

Із деяких пір помітної значимості набуває проблема підвищення якості системи післядипломної освіти. На відкрите запитання: «Що б ви хотіли покращити в системі післядипломної освіти?» респонденти відзначили збільшення доступності курсів (55,3%), зробити курси більш практично орієнтованими (48,7%), підвищити якість курсів (37,45%) та розширити тематики курсів (20%). Ще додатково були такі відповіді:

«забезпечення безкоштовного доступу педагогів до сучасних програм та курсів, що включають у себе найновіші методики навчання, технології та підходи до роботи зі здобувачами», «розвиток програм, які акцентуються на практичних навичках та здатності застосовувати отримані знання у реальній педагогічній практиці», «створення партнерств із закладами освіти всіх рівнів та дослідницькими центрами для розвитку ймовірності ділового співробітництва та обміну передовими методами та практиками».

Висновки та перспектива подальших досліджень. У статті авторами проаналізовано особливості післядипломної освіти; важлива її роль в становленні сучасного педагога. Проведене дослідження свідчить про те, що післядипломна освіта займає значне місце в педагогічній практиці та відіграє ключову роль у формуванні та підтримці високого рівня професійної компетентності педагога. *Перспективу подальших досліджень* убачаємо в дослідженні ролі мотивації та саморегуляції в успішному завершенні післядипломних програм.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко В.П., Зязюн І.А., Кремень В.Г. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз. Київ : Наукова думка, 2003. 854 с.
2. Даниленко Л. Зміст післядипломної освіти в інноваційному полі перетворень. *Післядипломна освіта в Україні*. 2008. № 1. С. 16–22.
3. Закон України «Про освіту». URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu (дата звернення: 11.04.24).
4. Колеснікова І.В. Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти (організація експериментального дослідження). *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2017. № 1(13). С. 222–230.
5. Покроєва Л.Д. Модернізовані функції обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти. *Післядипломна педагогічна освіта України: сучасність і перспективи розвитку* : науково-методичний посібник. Київ, 2005. С. 62–68.
6. Сорочан Т.М. Методологія у системі післядипломної освіти. *Педагогічні технології*. 2016. № 4. С. 24–38.

REFERENCES:

1. Andrushchenko, V.P., Ziazun, I.A., & Kremen, V.H. (2003). *Neperervna profesiina osvita: filosofii, pedahohichni paradyhmy, prohnaz* [Continuing professional education: philosophy, pedagogical paradigms, forecast]. K. : Naukova dumka, 854 p. [in Ukrainian].
2. Danylenko, L. (2008). *Zmist pislidyplomnoi osvity v innovatsiinomu poli peretvoren* [Content of postgraduate education in the innovative field of transformations]. *Pislidyplomna osvita v Ukraini*. № 1. S. 16–22 [in Ukrainian].
3. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu»* [Law of Ukraine «On Education»]. URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu (data zvernennia 11.04.24) [in Ukrainian].
4. Kolesnikova, I.V. (2017). *Rozvytok media kultury vchyteliv u zakladakh pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity (orhanizatsiia eksperymentalnoho doslidzhennia)* [Development of teachers' media culture in postgraduate pedagogical education institutions (organisation of experimental research)]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy: zb. nauk. pr*: № 1(13). p. 222–230 [in Ukrainian].
5. Pokroieva, L.D. (2005). *Modernizovani funksii oblasnykh instytutiv pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity* [Modernised functions of regional institutes of postgraduate pedagogical education]. *Pislidyplomna pedahohichna osvita Ukrainy :suchasnist i perspektyvy rozvytku*. Nauk.– metod posibnyk. Kyiv, p. 62–68 [in Ukrainian].
6. Sorochan, T.M. (2016). *Metodolohiia u systemi pislidyplomnoi osvity* [Methodology in the system of postgraduate education]. *Pedahohichni tekhnolohii*. № 4, p. 24–38 [in Ukrainian].